

відкритих ділянок. Ці зразки відбирають на відстані не менш 20 м в обох напрямках від місця події та з обох боків. Якщо місцем події є закрите приміщення (сарай, підвал, горище, тощо), контрольні зразки відбирають з двох-трьох розміщених неподалік приміщень, аналогічних за використанням. У порівняльних дослідженнях в справах з ДТП в якості контрольних зразків використовуються нашарування на аналогічних деталях транспортних засобів, що експлуатувались в тих же умовах і на тих же маршрутах, що й досліджуваний автомобіль.

Вилучення нашарувань ґрунту з об'єкта-носія без участі спеціаліста-ґрунтознавця небажане, тому що при цьому може втрачатись як частина складових нашарувань, так і інформація про характер та особливості їх фіксації і проникнення в матеріал об'єкта-носія. Особливо ця вимога стосується таких об'єктів-носіїв, як взуття і транспортні засоби (в процесі експлуатації на них утворюються змішані, часто багатошарові сліди, що виникли в різний час і походять від різних ділянок місцевості), знаряддя поховання (нашарування на них походять від різних генетичних горизонтів ґрунтового профілю ями). Вилучаючи нашарування з таких об'єктів самостійно не спеціаліст додатково змішує їх, позбавляючи експерта можливості виявити окремі зафіксовані індивідуальні нашарування. Якщо нашарування ґрунтово-мінерального походження знаходяться на об'єктах-носіях, які внаслідок великих габаритів неможливо представити на дослідження, бажано вилучати частину об'єкта-носія з нашаруваннями; коли ж характер об'єкта-носія не дозволяє цього зробити, для вилучення нашарувань бажано запрошувати спеціаліста.

Кожен речовий доказ пакують в окремий пакет, який повинен мати відповідний пояснювальний напис, підписи слідчого, понятих, відтиски печаток. Вилучені вологі предмети, на яких є нашарування ґрунтово-мінерального походження, у найкоротший термін треба обережно висушити при кімнатній температурі без використання нагрівальних приладів чи дії прямих сонячних променів. У випадках надання об'єктів на дослідження у найкоротший термін (не більше 1-3 днів) допускається пакування речових доказів без попереднього висушування. Крім того, недоцільне вилучення часток за допомогою змивів чи на липку стрічку оскільки після цього нашарування ґрунту вже будуть обмежено придатні для порівняльних досліджень.

Таким чином, під час вилучення об'єктів ґрунтового походження (нашарувань, зразків) необхідно дотримуватись наведених вище рекомендацій, або, у випадках коли це можливо, залучати експерта-ґрунтознавця.

Список бібліографічних посилань: 1. Хлесткова Е. А., Линючев Г. В., Космина Н. Н. Криминалистическое исследование строительных материалов на основе минерального вяжущего : метод. рекомендации. Киев : ГНИЭКЦ МВД Украины, 2008. 44 с. 2. Хлесткова О. О., Линючев Г. В., Космина Н. М. Криміналістичне дослідження об'єктів ґрунтово-мінерального походження : метод. рекомендації. Київ : ВПЦ ГШ МВС України, 2007. 120 с.

Одержано 11.10.2018

УДК 343.983

Денис Миколайович ШЕВЧЕНКО,

завідувач сектору досліджень зброї
Миколаївського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру МВС України

АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ЗНАНЬ ПРО БАЛІСТИЧНІ МІТКИ

Постановка проблеми. Наявні умови гострої соціально-економічної ситуації сьогодення, мета та прагнення розбудови правової та сучасної держави, вимушена необхідність збройної боротьби на тимчасово окупованих територіях Донбасу та АР Крим, вимоги зовнішніх партнерів щодо впровадження та реалізації дієвих реформ у повсякденне та тривале життя

нашої країни, що пов'язані із боротьбою з незаконним обігом зброї та її контрабандою на простір нашої держави та далі – до країн Європейського союзу та СНД зокрема, створюють необхідне підґрунтя для обов'язкового вивчення та детального дослідження широкого кола усіх зразків вогнепальної зброї, що між тим різняться за своїм цільовим призначенням (бойова, мисливська нарізна або зброя «травматичної» дії) та калібром використовуваних патронів (5,6 мм; 7,62x39 мм; 7,62x54 мм; .30-06 Sprg; .308 win; 9 мм; 9x19 мм тощо).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед зразків довідкової літератури, що необхідна спеціалісту, криміналісту або ж судовому експертові при проведенні ідентифікаційних балістичних досліджень вогнепальної зброї та вивчення слідів від деталей даного виду зброї відомі лише окремі праці відомих криміналістів: П. Д. Біленчука, Б. Н. Ермоленка, Д. М. Закутського, Р. С. Белкіна, В. П. Гусарова, І. В. Горбачева, О. І. Устінова, В. В. Філіппова, Б. М. Комаринця та ін. Дані роботи присвячені здебільшого вивченню екземплярів нарізної мисливської зброї «вітчизняного» виробництва (часів СРСР) – Тульського зброярного заводу (серія гвинтівок та карабінів «ТОЗ-8м», «ТОЗ-16», «ТОЗ-17», «ТОЗ-78»), Іжевського механічного заводу («ИЖ-56-1,2,3 «Белка»), Іжевського машинобудівного заводу («СКС») та ін., все одно дані наявні праці не вирішують питання та не допомагають стосовно можливих труднощів у дослідженні сучасних зразків нарізної мисливської вогнепальної зброї або ж вогнепальної зброї будь-якого іншого типу відкритим.

Відомі спроби працівників ДНДЕКЦ МВС України надавати загальну інформацію стосовно сучасних зразків нарізної мисливської зброї [1], і залишає безліч інших зразків нарізної мисливської зброї достатньо недослідженими.

Формування цілей. Метою статті є виокремлення категорії знань про специфічні криміналістичні мітки на об'єктах балістичного походження, можливості їх використання різними учасниками процесуальних дій та безпосередньо судовими експертами при проведенні балістичних ідентифікаційних досліджень чи здійсненні перевірок за відповідними масивами оперативно-пошукових колекцій стріляних куль та гільз. Важливим залишається питання визначення розташування, конфігурації та певної класифікації криміналістичних міток на об'єктах балістичного походження.

Виклад основного матеріалу. Практика проведення судових експертиз у 2015–2017 роках свідчить про значне збільшення обсягу надходження на дослідження, серед вилученої та добровільно виданої, зразків нарізної зброї – бойової та зі знищеними номерами, із заміненними слідоутворюючими деталями тощо. Здебільшого такі вилучені чи добровільно здані зразки зброї представляють сучасний модельний ряд мисливської або ж бойової вогнепальної зброї виробництва Російської Федерації, виробництва ВАТ «В'ятско – полянського машинобудівного заводу», м. В'ятські поляни; Концерну «Калашников» (бренди «IZHMASH», «Baikal»), м. Іжевськ та ін. [2]; що, навіть, деякі учасники АТО залишають собі у якості «трофеїв» та зберігають вдома без будь-яких законних підстав на те.

Сам факт незаконного зберігання зброї є більше потенційно небезпечним злочинним діянням, водночас випадки її безпосереднього застосування утворюють суспільно-небезпечне діяння безпосередньої сьогочасної дії, що її важко попередити, із необоротними тяжкими наслідками.

Етап експертного дослідження об'єкту, що буде передувати встановленню тотожності – самої ідентифікації зброї, значно має саме звужувати кількість зброї із якою необхідно вирішувати питання ідентифікації внаслідок тотожності проведеного пострілу.

Саме після встановлення загальних конструктивних та розмірних ознак досліджуваного об'єкту, встановлення способу виготовлення та класифікаційного визначення належності об'єкту до складових будь-якого виду патронів, визначенням факту наявності на досліджуваному об'єкті слідів від деталей зброї має відбуватися групова ідентифікація самої зброї з якої даний об'єкт був вистріляний / стріляний. Мова йде про етап дослідження додаткових слідів від пострілу (внутрішнього ефекту) – так званих «криміналістичних міток».

Етап є проміжним між визначенням загальних ознак та визначенням індивідуальних – ідентифікаційно-значимих властивостей об'єкту.

І даний етап дослідження вже не відобразиться у складеному висновку експерта стандартною на даний час фразою: «Досліджувана гільза стріляна з самозарядної

вогнепальної зброї калібру 7,62 мм», що для слідчого не додасть конкретики у процесі розслідування справ. Встановлена наявність т.з. «крим. міток» та їх вірне тлумачення надає змогу із впевненістю у 100 % вказувати на модельний ряд зброї з якої досліджуваний об'єкт був стріляний / вистріляний.

Поняттям «криміналістичної мітки» автор пропонує розуміти завчасну та визначену позначку, зміст, конфігурація та стійке розташування якої надає інформацію, що класифікує, діагностує чи навіть ідентифікує використану для проведення пострілу зброю.

При вирішенні спеціалістом питань з ідентифікації зброї, певні «криміналістичні мітки» залишені на гільзах чи кулях стріляних з мисливської нарізної вогнепальної зброї, що забезпечуються внесенням змін у слідоутворюючі частини та механізми вогнепальної зброї – канал ствола, патронник ствола, «чашка» затвору тощо; та відповідним відображенням на стріляних з даних екземплярів зброї кулях чи гільзах певних змін, у вигляді позначок визначеної конфігурації, змісту чи розташування додають вагомості проведених ідентифікації та зменшують час на визначення кола зброї, що має бути звірена, та зменшує ж експериментальне отримання порівняльних зразків для роботи із досліджуваними об'єктами [3, с. 498].

Без умовно вміння «читати» такі позначки є важливим, адже в процесі фізико-хімічних явищ під час пострілу та самої механічної взаємодії складових деталей зброї із складовими патронів, на яких залишаються сліди, можливе слідоутворення, що утвореними наслідками формування слідової інформації буде схожим на процес утворення «спеціальних» міток – роздуття дульць гільз (кільцеве роздуття на дульці стріляних гільз характерне для мисливських карабінів «Сайга» ТОВ «Ижохоторужие», м. Харків [4, с. 5]); не напівсферична форма сліду від бойка-ударника на капсулях досліджуваних гільз – від поганої взаємодії матеріалу виготовлення капсуля та самого бійка («півколо» або ж трикутно-подібне відображення сліду від бійка ударника характерне для окремих моделей травматичної зброї із вогнепальним принципом метання снаряду калібру 9 мм Р.А.) та ін.

Здебільшого криміналістичні мітки, дозволяють «не озброєним» оком, і, навіть, не фахівцю, визначати під час проведення будь-яких процесуальних дій (ОМП, огляд речей, вилучення, виїмка тощо) модельний ряд зброї з якої певні гільзи / кулі були стріляні / вистріляні.

Такі знання можуть бути використані як інспектором-криміналістом слідчих підрозділів Головних управлінь Національної поліції; чи судовим експертом, якого було залучено до проведення ОМП у якості спеціаліста; так і працівником підрозділів карного розшуку; інспекторами відділів дозвільної системи підрозділів Управлінь превентивної діяльності ГУНП (при можливих випадках проведення оглядів місць подій за фактами злочинів пов'язаних із незаконним полюванням); дільничними інспекторами; працівниками патрульної служби та ін.

Автор пропонує додати до загальної класифікації слідів від деталей зброї, ще і викладені нижче різновиди криміналістичних міток, що залишаються на об'єктах балістичного походження (гільзи / кулі) внаслідок пострілу зі зразків мисливської або ж бойової вогнепальної зброї та класифікувати їх як такі, що:

- залишені будовою патронника (на стріляній гільзі), що також можуть поділятися на ті що залишаються саме на корпусі гільзи (від позначки на стінках патронника) та ті що лишаються на схилі чи дульці стріляних гільз (від позначки на кульному вході);
- залишені «чашкою» затвору (на стріляній гільзі);
- залишені бійком ударника (на стріляній гільзі);
- залишені газовідвідними отворами у каналі ствола (на вистріляній кулі);
- залишені штифтами / кернами у дульного зрізу ствола зброї (на вистріляній кулі).

Висновки. На думку автора поширення та використання вищевикладених спеціальних знань про наявні криміналістичні мітки на об'єктах балістичного походження полегшить роботу працівників органів внутрішніх справ – слідчих, судових експертів, працівників оперативного блоку та ін., в умовах одвічного браку часу та великого навантаження від кількості матеріалів, що дедалі збільшується у роботі правоохоронних органів України.

Список бібліографічних посилань: 1. Ігнат'єв І. В., Павленко О. С., Ранчинська А. О., Тарасова Н. О. Деякі зразки малокаліберних мисливських карабінів калібру. 22LR, їх сліди на кулях та гільзах : довід. для суд. експертів-балістів. Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2006. 21 с. 2. Концерн Калашников. URL: <http://kalashnikovconcern.ru/izhmash>. 3. Матвієнко С. А. Щодо проблемних питань проведення судово-балістичної експертизи з ідентифікації мисливської нарізної зброї на стадії досудового розслідування. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 1 (75). С. 496–507. 4. Криміналістичні мітки на мисливській зброї, виготовленій шляхом перероблення автоматів Калашникова : метод. рекомендації. Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2010. 8 с.

Одержано 08.10.2018

УДК 343.98

Ігор Ростиславович ШИНКАРЕНКО,

кандидат юридичних наук, професор, завідувач сектору теоретичних досліджень та редакційно-видавничої діяльності лабораторії теоретичних досліджень, редакційно-видавничої та науково-методичної діяльності Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса;

Ганна Олександрівна СПІЦИНА,

доктор юридичних наук, доцент, завідувач лабораторії теоретичних досліджень, редакційно-видавничої та науково-методичної діяльності Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса

ЩОДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ У СУДОВО-ЕКСПЕРТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Проблема прав людини та громадянина – одна з найактуальніших у національному законодавстві будь-якої країни світу. Інститут прав людини та громадянина закріплює свободу народу і кожної людини від свавілля державної влади і є серцевиною конституційного ладу. Саме права і свободи людини й громадянина, закріплені в нормах права, створюють у своїй єдності правовий статус особи [1, с. 55–63].

В умовах сьогодення в Україні формується законодавча система, що є нормативним підґрунтям впровадження стандартів Європейського суду з прав людини (далі, - ЄСПЛ) щодо забезпечення прав і свобод людини у всі сфери протидії злочинності та особливо у кримінально-процесуальну та судово-експертну діяльність.

Підґрунтям визначення існуючих фундаментальних та прикладних проблем у сфері забезпечення прав і свобод людини під час судово-експертної діяльності, є правова теорія про зміст прав і свобод людини. Історія людства свідчить, що еволюція суспільства поступово йшла шляхом формування принципу домінування свободи і права, оскільки становлення супроводжувалося боротьбою доктрин і традицій, характерних для тієї чи іншої країни та формування відповідної правової парадигми.

Дослідженнями ідей прав людини та усвідомленням взаємовідносин людини з природою, суспільством, державою у Древній Греції та Древньому Римі займалися Аристотель, Геракліт, Демосфен, Перикл, Платон, Сократ та ін.

Проблематику прав і свобод людини в різні періоди розвитку суспільства досліджували вчені різних галузей права. Визначенням філософсько – правових основ забезпечення прав і свобод людини в діяльності держави займалися Ж. Ж. Русо, І. Кант, Дж. Локк, Н. Еліас, ДЖ. Ролз, Р. Дворкін, М. Бердяєв та ін.; в загальнотеоретичному плані проблеми прав людини досліджувалися М. В. Вітруком, Л. Д. Воєводіним, А. П. Горшеневим, В. І. Круссом, Є. Д. Лукашовою, Г. Д. Мальцевим, Р. А. Мюллерсоном, В. А. Патюліним, І. В. Ростовщиковим, Ф. М. Рудинським, К. Б. Толкачевим, Б. С. Єбзеєвим, Ю. А. Розенбаумом, Ф. М. Рудницьким та ін.